

magDA

Dialogue Academy Magazine

Dajemo glas onima koje
daju novo značenje miru.

No. 4

Sadržaj

Reči urednica

MagDA Tim

Pratim svoje umetničko putovanje od prvog cvetanja drveća u selu.

Šaha Huseni

Radoznalost kao protivotrov:
Uključivanje muškaraca u ŽMB

Alastair Nikol

Gde počinje mir: Lekcije iz programa „Girls’ talks“

Emilija Mladenović

Reci to na tri jezika
(Jezički kutak)

Game

Sveprisutna

Ana Včkova

Žene pred vratima mira

Era Seljmani

Sa verom u omladinu

Amina Kaja

Rodni jaz u medijaciji i dijalogu

Miljana Pejić

Ujedinjene

Dardana Fetahu

Žene, rad i šta je najvažnije

Aida Fejzulahu

Život između granica i sena:
Mentalno zdravlje izbeglih Avganistanki u Pakistanu priredila

Hasina Akbari (Darya)

Nema kapije za slobodu naših glasova

Ljaida Buzuku

Koja si ti pionirka u agendi ŽMB?

Quiz

Moja ŽMB zakletva

Kutak lične posvećenosti

Poštovana čitateljko,

Dobrodošla u četvrto izdanje časopisa Akademije dijaloga – MagDA. Ovo izdanje posvećeno je agendi Žene, mir i bezbednost (ŽMB) koja nas podseća da mir ne može biti održiv bez potpunog učešća, liderstva i zaštite žena.

Kroz glasove ljudi iz celog sveta ovo izdanje pokazuje kako ŽMB nije samo globalni plan, već i stvarnost naših zajednica. Na ovim stranicama pronaći ćeš eseje, ilustracije, razgovore i pesme koje govore o ženskoj hrabrosti u borbi protiv isključenosti, pružanju otpora nasilju i otvaranju novih prostora za dijalog. Od razmišljanja o svakodnevnoj borbi do kreativnih vizija za ravnopravnost i pravdu, doprinosi alumnistkinja pokazuju da je lično neraskidivo povezano sa političkim.

Za Mrežu alumnistkinja Akademije dijaloga (DANA) agenda ŽMB, nije apstraktna politika, već je temelj našeg rada i aktivizma. Bilo da se bavimo izgradnjom mira, unapređivanjem ženskih prava ili redefinisanjem liderstva, kao alumnistkinje nastavljamo da otevljavamo načela ŽMB time što ne samo uključujemo glasove žena, već ih posmatramo ključnim za oblikovanje rešenja.

Nadamo se da će te ovo izdanje inspirisati da agendu ŽMB shvatiš ne samo kao obavezu preuzetu na međunarodnim forumima, već i kao svakodnevnu praksu otpornosti, kreativnosti i solidarnosti koju žene širom sveta, uključujući alumnistkinje Akademije dijaloga, dosledno sprovode.

**U solidarnosti i snazi,
MagDA tim**

Aida Fejzulahu, urednica, alumnistkinja AD 2023

Anja Anđušić, urednica, alumnistkinja AD 2019

Marija Jovanović, urednica, alumnistkinja AD 2019

Pod vodstvom Aljbe Jakupi, alumnistkinje AD 2018

**Ovu inicijativu sprovodi Mreža alumnistkinja Akademije dijaloga uz finansijsku podršku Misije OEBS-a na Kosovu. Izneseni stavovi su stavovi autora i saradnika i ne odražavaju nužno zvanični stav OEBS-a ili Misije na Kosovu. Ova oznaka ne prejudicira stavove o statusu i u skladu je sa Rezolucijom Saveta bezbednosti UN-a 1244 i Mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o nezavisnosti Kosova.*

Pratim svoje umetničko putovanje od prvog cvetanja drveća u selu.

Pre nego što sam počela da radim kao medijatorka za umetnost i kulturu, nisam znala gde da se svrstam kao umetnica, niti šta nekoga čini umetnikom, ko je umetnik, koja je njegova uloga i tako dalje. Moja uloga jednostavno nije bila „komercijalna“. Pokušala sam da skinem slojeve onoga što jesam, ali to je vodilo samo do jednog, do istine. Prava igra bila je imati težnje.

Moje prikrivene težnje nisu bile toliko prikrivene, jer sam mogla da razumem tlo, razlikujem voćke samo po njihovom listu, brinem se o životinjama i savršeno poznajem biljke i cveće. Pa ipak, za mnoge sam bila samo neko ko je odrastao u selu. Ali, kako piše Fernando Pessoa

*„Iz svog sela vidim onoliko univerzuma
koliko se može videti sa Zemlje,
zato je moje selo veliko kao bilo koji grad,
jer ja sam veličine onoga što vidim,
a ne veličine moje visine...“*

To znači sloboda. Sloboda mišljenja, delanja i postojanja.

Polja mog sela nikada mi ne dozvoljavaju da padnem u pasivno ispitivanje, ni duhovno ni fizički. U selu nema neočekivanih žaljenja, jer ste motivisani. Šta je motivacija za nekoga ko nije okusio velike ideje? Motivacija potiče od latinskog *move*, što znači kretati se. Kretanje znači manje sumnje, a manje sumnje znači slobodu. Sloboda razmišljanja, delovanja (vrlina) i bića.

Moj drugi susret sa umetnošću bio je preko mojih ujaka. Jedan pesnik/vajar, a drugi slikar. Obožavam ujakove pesme, posebno one koje je pisao za narod i za svoju suprugu. Kao dete divila sam se načinu na koji je od drveta pravio stolice, stolove i druge stvari.

Sudbina svega ovoga bila je u tome da svoju ulogu dovedem do njene srži, da razumem majčinu intenzivnu strast prema cveću, drugim rečima, strast da se unese život i lepota. Pretpostavljam da je od tada to bilo moja uloga.

Dimenzije života, baš kao i tužne pesme mog ujaka Šaipa Ahmetija za njegovu preminulu suprugu, nisu bile samo tugovanje, već i misticizam smrti i duhovnosti koji otkriva neizrecive slojeve stvarnosti.

Mislim da je moja stvarnost sledila Bergsonovsku slobodnu volju, da afirmiše intuiciju i opstaje među društvenim ograničenjima.

Šta je prvo, ljubav ili sloboda?

Kako se mogu shvatiti tradicija i kapitalizam u ženskom telu koje još uvek cveta? Možda sam samo dete ove moderne agonije. Dete prisiljeno da se komercijalizuje, da svoj rad i svoj identitet pretvori u robu dok studira kulturne nauke.

Nekada sam mislila da nisam umetnica jer mi je nedostajala formalna tehnika, ona koju realizam slavi, gde preciznost određuje vrednost. Ali moja umetnost nikada nije žvela na papiru; uvek je postojala u tihom ritmu polja, u posmatranju, u prisustvu.

Zaista, nisam bila slikarka, ali sam bila - i još uvek sam - umetnica. Samo sam se plašila da probijem konstruisani obrazac onoga što umetnik znači za javnost. Pa ipak, ptice su znale ko sam, mogla sam da govorim o njihovim migracijama, o njihovim strahovima i sili koja ih drži na nebu.

Vrlo dobro sam znala cenu svoje slobode, pa sam čekala svoj trenutak, možda u strahu, ponekad u besu, ali uvek čuvajući lepotu mog sela u srcu.

Na kraju krajeva, zar umetnost nije duhovno buđenje? Miran put kojim se korača svakog dana, kroz obično i monotono.

Kako piše Darežuš Šajegan u svojoj knjizi Kulturna šizofrenija:

„Čuo sam svog učitelja kako kaže da onaj ko koristi mašine sve radi mehanički, a onaj ko sve radi mehanički završava sa srcem koje je mašina. E sada, onaj ko u grudima nosi srce koje je mašina gubi svoju nevinost. Onaj ko je izgubio svoju čistu nevinost postaje nesiguran u kretanje svog duha. Nesigurnost u duh ne može se složiti sa pravim putem“.

*A evo mene,
slikam digitalno.*

Alastair Nikol

Radoznalost kao protivotrov: Uključivanje muškaraca u ŽMB

*„Veliki deo zla na ovom svetu posledica je činjenice da je čovek, u principu, beznadežno nesvestan“
Karl Jung, Savremeni čovek u potrazi za dušom*

Stigao sam na Kosovo pre nedelju dana. Koliko ja znam, samo je još jedna osoba iz mog šireg kruga prijatelja bila na Kosovu, a svakako da niko od njih nije živio tamo. Ispred mene je sedela članica višeg rukovodstva, sa pomalo nezainteresovanim izrazom lica, koja me je dočekala u organizaciji. Spomenuo sam da me je moj pretpostavljeni podstakao da razgovaram sa njom jer je i ona, kao i ja, bila zainteresovana za agendu Žene, mir i bezbednost (ŽMB). Zatim mi je dala materijal o nedavnoj konferenciji i razgovor je počeo da teče.

Pre nego što sam se snašao, ova sada živahna dama počela je vratolomnom brzinom da iznosi svoja razmišljanja o ulozi roda u bezbednosti. Zastala je usred rečenice da udahne i rekla mi da na njenom master kursu o ženama, miru i bezbednosti nije bilo muškaraca; bila je novost čuti muški ugao posmatranja. Nije bio prvi put da to čujem, niti će biti poslednji tokom mog boravka na Kosovu.

Mnoge žene u ovoj oblasti zrače topline, inspirišu te i gostoljubive su; ali za muškarca koji se bavi rodnim pitanjima i bezbednošću to može biti usamljeno mesto. Ipak, to nije razlog zašto vidimo tako malo muškaraca uključenih u ŽMB. Razlog je to što je put do postizanja ovog cilja pun opasnosti i izazova.

Muškost i nasamareni muškarci

Od adolescencije me fascinira muževnost. Kada sam upisao fakultet, čitao sam knjige kao što su Muški način Džeka Donovana, 12 pravila za život Džordana Petersona i klasik Kralj, ratnik, čarobnjak, ljubavnik: Ponovno otkrivanje arhetipova zrelog muškarca autora

Mura i Džileta. Počeo sam sa treniranjem ragbija, zatim prešao na boks, a onda se posvetio redovnim treninzima u teretani.

Do trenutka kada sam započeo svoj magistarski rad na temu Žene, mir i bezbednost, moji stavovi o muškosti postali su svesniji, izraženiji i artikulisaniji. To je značilo i da su takvi koncepti bili fundamentalni za moj identitet. Vredi izneti neke od ključnih ideja na koje sam naišao, jer mnoge od njih pomažu da se objasni – i usmeri – način na koji muškarci ostvaruju komunikaciju sa društvom.

Biti muškarac znači pronaći svoj put među drugim muškarcima. Muškost je plemenska, takmičarska i hijerarhijska. Vrline muževnosti su stoga taktičke, a ne moralne. Postoji razlika između toga da budeš „dobar čovek“ i da budeš „dobar u tome da budeš muškarac“ - Al Pačinov Kum ostaje vrhunac prikaza muškosti uprkos tome što je iz kriminalnog miljea. Ukratko, biti muškarac znači ispunjavati tri uloge: hranitelja, zaštitnika i stvaraoca.

Svaki autor, na svoj način, nastojao je da sažme različite kulturološke izraze muškosti u elementarnu, univerzalnu muškost. Često neizrečena pretpostavka jeste da muško postojanje nosi u sebi poseban vid „bivanja“; da postoji „pravi“ način da se bude muškarac koji se otkriva, a ne stvara. To je pretpostavka koja je u oštrom kontrastu sa feminističkim idejama o toj temi.

Žene, mir i nebezbednost

Sa naglaskom na hijerarhiji i konkurenciji, potrebno je shvatiti da je muškost inherentno nebezbedna.

Bez gorčine neuspeha i njegove pretnje muškom statusu, uspeh ne donosi ushićenje. Često skrivena zdravom socijalizacijom, tajna istina je, kako kaže Gore Vidal, da „nije dovoljno uspeti, drugi moraju da propadnu“.

Kada sam započeo master studije, živio sam i bio okružen ženama koje su bile daleko pronicljivije i analitičnije u pogledu rodniha pitanja od ljudi koje sam ranije upoznao. Razgovori sa ovim novim ženama u mom životu često su mogli da budu naporni: iskrene diskusije o rodu kao da su otkrivale nedostatke u argumentima koji su nekada delovali snažno; ali male šale, dosetke i peckanje na račun muškosti izazivale su u meni razdražljivu odbrambenu reakciju. Bilo je to uznemirujuće iskustvo, osećati se ismejanim i shvatiti da tvoja filozofija ima manjkavosti.

Prava inspiracija za moju tezu o ženama, miru i bezbednosti došla je kada sam prisustvovao gostujućem predavanju dr Dženi Maters o ulozi pola u ruskom ratu sa Ukrajinom. Oblasti feminizma i bezbednosti usko su povezane: muški stavovi često se legitimizuju zbog njihove percipirane uloge zaštitnika. Kada su muškarci zaštitnici, a primarna uloga države je pružanje bezbednosti, nije čudo što se čini da muškarci najviše profitiraju od politike. Pored njenog odličnog akademskog rada, Maters ima talenat da duboko zahtevne teme predstavi na pristupačan način. U njenoj predavačkoj sali nagrađivana je radoznalost, a ne uverenje.

Rad na mojoj tezi bio je složen proces, budući da nisam imao nikakvo prethodno znanje iz akademske discipline feminističkih studija bezbednosti. Tokom sledeća četiri meseca različiti članci o liberalnom feminizmu, radikalnom feminizmu, feminističkim studijama bezbednosti i, naravno, metodologiji, poljuljali su moja lična uverenja i akademske sposobnosti.

Jedan od najzahtevnijih koncepata sa kojima sam morao da se uhvatim u koštac bio je konstruktivistički stav da se muškost ne otkriva, nego stvara, i da se to koristi za legitimizovanje pozicija odgovornosti i privilegija.

Jedno je osećati usamljenost dok krčiš vlastiti životni put, ali sasvim je drugo osećati se usamljeno u sebi.

Lako je ceniti samopouzdanje, ambiciju i doslednu rutinu u teretani kao pozitivne kvalitete; ali kada su ove stvari povezane sa nečijom muškošću i motivisane njome, one odjednom počinju da deluju kao potvrda toksičnosti. Nije lako sumnjati u to ko si ili šta bi trebalo da radiš

Analiziranje otrova

Kada feminizam traži od muškaraca da se ponašaju na određeni način, on ujedno traži od njih da budu na određeni način. Slično tome, kada tražimo od muškaraca da ozbiljno shvate Žene, mir i bezbednost, treba da prihvatimo da ne tražimo samo da se ponašaju drugačije, već da budu drugačiji. Bez ovog transformativnog zahteva, sve što se dešava jeste da se otvoreno štetni stavovi i postupci skrivaju u povučene ambijente „svlačionice“. Teško je, međutim, uveriti muškarce da filozofija zvan feminizam iskreno brine o njima ili da je relevantna za njih. To je još teže kada se iskustvo ili stav muškaraca odbacuje i posmatra kao da je u sukobu sa ciljevima feminizma. Ako je cilj stvoriti inkluzivno i ravnopravno društvo u kojem postoji poštovanje, onda moramo barem razumeti međusobne stavove.

Kao što je već pomenuto, muškost je obično konstruisana da bude hijerarhijska, konkurentna i dominantna, ali je ključno da se mnoge od ovih ideja nesvesno usvajaju. Stoga se one doživljavaju kao urođene i „prirodne“ jer su u značajnoj meri nasledene. Svaka kompleksna ideja stvara neizvesnost i zbunjenost, ali u ovom muškom kontekstu takva neizvesnost podstiče nesigurnost koja se zatim lako pretvara u osećaj poniženja i srama.

Reakcija na ovaj osećaj je obično pravedna asertivnost: nečiji položaj u plemenu je ugrožen, tako da dominacija mora odgovoriti na povredu. Sitna peckanja u vidu komentara ili šala na račun nečije muškosti zahtevaju potragu za pravom činjenicom, statistikom ili dosetkom kojim bi se neko odbranio. Kada peckanje postane češće ili snažnije, tada već frustrirana nesvest traži novi okvir koji pruža sveobuhvatnu odbranu od takvih napada.

Upravo ovde ljudi kao što su Džordan Piterson, Endru Tejt i Fresh & Fit nude svoju robu i prodaju spasenje.

Davanje protivotrova

Naši društveni problemi ne proizilaze samo iz problematičnih filozofija, već i iz njihovog nesvesnog usvajanja. Problem je, dakle, u nepromišljenom ubeđenju. Protivotrov se nalazi u radoznalosti.

Posvećivanje transformativnoj filozofiji je iscrpljujući poduhvat, čak i ako je čovek sklon tome. Međutim, biti radoznao nije tako zahtevno. Kod muškaraca, radoznalost se može primeniti u bilo kom trenutku interakcije koju sam već opisao. Bilo da potiče iz smirene sigurnosti, razdražljive odbrambenosti ili potrage za pravednom odmazdom, posvećenost radoznalosti može skrenuti nečiju reakciju sa potrage za potvrdom ka introspekciji.

Ljudi su beskrajno fascinantna bića, samo treba da se upustimo u neizvesnost i dođemo do otkrića. U svetu u kome muškarci traže sopstvenu sigurnost i slušaju žene kako zahtevaju „sigurnog muškarca“ tragično se zanemaruje shvatanje da je neizvesnost potrebna da bi radoznalost uspeła.

Većina čitalaca ovog teksta verovatno će biti žene. Žene su, takođe, te koje u velikoj meri oblikuju agendu ŽMB, učestvuju u njoj i zalažu se za nju, kao i za njen doprinos široj rodnoj ravnopravnosti.

Vredi zapamtiti da ne postoji samo jedna „muškost“, već posebna „hegemonistička muškost“ koja dominira nad mnoštvom „muškosti“.

Muškarci sa kojima komunicirate ne prate određeni obrazac čak i ako postoje strukture koje oblikuju njihov razvoj. Ne tražim od žena da preuzmu odgovornost za razvoj muškaraca, ali muškarci iz svih društvenih slojeva suočiće se sa trenucima stidljive radoznalosti koja, u njihovom svetu, nikada ranije nije naišla na ohrabrenje ili podršku. Šale o performativnim muškarcima na stranu, uznemirujuće je iskustvo morati objašnjavati ljudima koji te poznaju kao muškarca zašto odjednom čitaš bel huks.

Zastupajte svoje ideale, budite odlučni pred protivljenjem i ne dozvolite da muški svet definiše vašu sigurnost. Ali, kada možete, uzdržite se od ispitivanja i neverice koji se tako lako izražavaju kada muškarac napravi taj plašljivi korak van granica.

Ohrabrujte njegove korake i, u trenucima društvene bliskosti, delite one zanimljive citate, diskusije i priče koje oživljavaju agendu ŽMB, ne pokušavajući stalno da dokažete da je njegov pogled na svet pogrešan. Pre svega, vežbajte sopstvenu radoznalost kako bismo svi mogli nešto da naučimo jedni od drugih.

Nije tačno da muškarci nisu spremni da se promene. Tačno je da se mnogi muškarci plaše promene. Tačno je da masa muškaraca još nije ni počela da razmišlja o tome kako ih patrijarhat sprečava da upoznaju sebe.

bel huks, Volja za promenom

Emilija Mladenović

Gde počinje mir: Lekcije iz programa „Girls' Talks“

Soba je u početku bila tiha.

Sedela sam za svojim stolom, pregledavala slajdove i čekala da učesnice stignu. Nekoliko minuta kasnije grupa mladih žena sela je u krug, jedna naspram druge, nesigurne odakle da počnu. U vazduhu se osećala energija opreza, ona koja izbija kada ljudi prelaze duboke podele. Nekoliko njih je pogledalo u mene, ili u poznato lice, tražeći utehu. Ja sam se osmehnula, druga se našalila i napetost je popustila. Za tren oka atmosfera je postala lakša i mi smo počele.

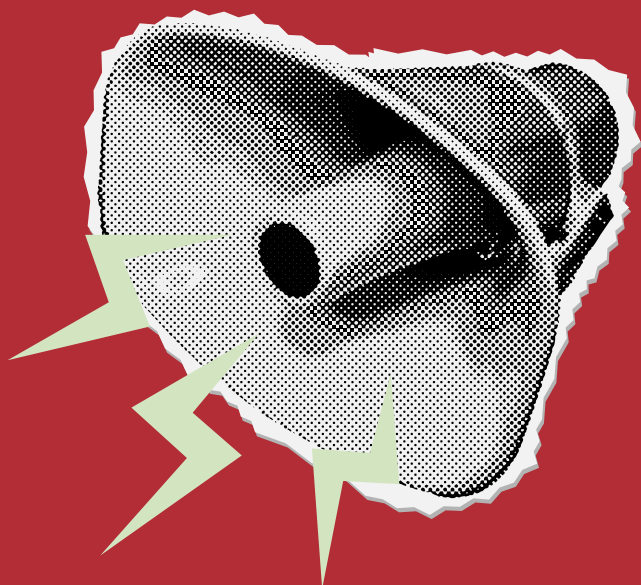
Odrastajući na Zapadnom Balkanu naučila sam koliko je teško govoriti o pomirenju. Prošlost može biti teška, pa tišina često pobeđuje. Ni učesnice ni ja nismo bile rođene tokom rata, ali tenzije i priče iz tog perioda i dalje oblikuju narative i očekivanja. Te nasleđene, transgeneracijske priče prate nas u učionicama i centrima za zajednice. Tokom „Girls' talks“ („Razgovori devojaka“) govoriti o stvarnosti i odlučiti da slušamo uprkos podelama bio je prvi korak ka tome da pomirenje učinimo svojim, a ne samo nedovršenim razgovorom naših roditelja.

Agenda Žene, mir i bezbednost (ŽMB) kao okvir za promene

U oktobru 2000. godine, Savet bezbednosti UN usvojio je Rezoluciju 1325 i promenio razgovor o miru. Lekcija iz devedesetih bila je jasna: civili su sve više bili na meti napada, a žene su snosile nesrazmerno veći deo štete, od seksualnog i rodno zasnovanog nasilja povezanog sa sukobom do gubitka porodice, sredstava za život i autonomije. Čak i nakon primirja žene su prečesto bile marginalizovane dok su zemlje ulazile u tranziciju i rekonstrukciju. Njihov rad u zajednicama bio je vidljiv na terenu, ali nevidljiv za pregovaračkim stolom.

Agenda ŽMB je konačno tu realnost pretočila u reči i politiku. Ona poziva države i međunarodne aktere da zaštite žene i devojke od nasilja povezanog sa sukobima i da značajno uključe žene u mirovne pregovore, mirovne operacije i oporavak posle sukoba. U godinama koje su usledile niz naknadnih rezolucija proširio je i produbio ovu agendu, nudeći jasnije smernice vladama, međunarodnim organizacijama i građanskom društvu o tome kako izgleda pravo sprovođenje.

Suština ŽMB je jednostavna: mir je trajniji kada su žene ravnopravno uključene. Danas skoro 80 zemalja ima nacionalne akcione planove koji postavljaju prioritete u oblasti bezbednosti, pravosuđa i oporavka. U praksi, istraživanja pokazuju da snažan uticaj žena u pregovorima značajno povećava učestalost postizanja sporazuma, a ti sporazumi su trajniji: verovatnoća da će trajati najmanje dve godine povećava se za oko 20%, a verovatnoća da će trajati 15 godina povećava se za oko 35%.

Devojke pričaju

„Girls’ talks“ je OEBS-ova platforma namenjena mladim ženama sa Kosova tokom kog se stiču veštine dijaloga i razumevanja među različitim zajednicama. Učesnice pet dana rade na izgradnji tima, vršnjačkom podučavanju i interaktivnoj obuci o rodnoj ravnopravnosti, zastupanju i građanskom angažovanju. Ovaj program stvara bezbedan, inkluzivan prostor za razgovor o miru, saradnji i empatiji.

Tokom moje sesije fokusirale smo se na važnost međukulturalnog dijaloga, osnove izgradnje mira, simuliranje medijacije i aktivno slušanje. Naglasile smo razumevanje pre reakcije i to da jedne drugu ne gledamo kroz stereotipe ili kao „druge“. Istražile smo ciklus sukoba i mapirale kako svaka faza otvara različite polazne tačke za dijalog. U tom kontekstu, razgovarale smo o fazama mira i pomirenja i praktičnim radnjama koje daju kredibilitet svakom koraku.

Osnovna tema je bio identitet: tretiranje istog kao mosta, a ne kao podele, pokazujući kako zajedničke uloge, vrednosti i svakodnevne brige mogu povezati ljude u celoj zajednici. Na kraju, fokusirale smo se na ulogu žena u izgradnji mira i medijaciji, naglašavajući njihov doprinos ranom upozoravanju, izgradnji poverenja u zajednici, pristupima usmerenim na preživele i načinima na koje ove prednosti čine sporazume inkluzivnijim i trajnijim.

Posebno je bilo upečatljivo kako su se devojke brzo uključile u rešavanje složenih tema: izašle su iz svojih zona komfora, javljale se, vežbale nove veštine i radile u timovima čak i kada su im zadaci bili nepoznati. Nisu samo ponavljale koncepte, termine i teoriju - primenjivale su ih u vežbama i diskusijama. Ova dinamika je bila podsticajna, učesnice su ohrabrivale jedna drugu, a njihova energija je osnažila i nas facilitatorke. Ovako izgleda smisleno učešće u praksi: mlade žene uče veštine, zajedno ih testiraju i nose ih nazad u svoje škole i zajednice.

Kada nas mlade žene uče o miru

Pre početka sesija bila sam nervozna. Brinula sam se da me devojke možda neće prihvatiti, da neće želeći da slušaju ili da će im moje predavanje delovati hladno ili dosadno. Da li će se devojke osećati prijatno? Da li će se otvoriti? Ali ti strahovi su nestali gotovo odmah. Čim smo počele, prepreke koje sam zamišljala jednostavno su nestale.

Moja predavanja o važnosti tolerancije i dijaloga, o biranju razumevanja umesto stereotipa odmah su oživela u praksi. Čim je počela prva vežbe devojke su se uključile, postavljale pitanja i slušale sa iskrenom radoznalošću. Iako mlade, razumele su suštinu izgradnje mira bolje od mnogih odraslih. Ta suština leži u njihovoj spremnosti da slušaju, artikulišu i povezuju se. U tom zajedničkom prostoru, mlade žene su otelotvorile novi model mira koji raste kroz učešće, a ne kroz instrukcije i hijerarhiju; model koji bi mogao da promeni način na koji odrasli pristupaju izgradnji mira i pomirenju, podsećajući sve nas koliko je važno međugeneracijsko učenje.

Tokom jednostavne igre „slažem se/ne slažem se“ pročitala sam rečenicu i učesnice su se pomerale levo ako su se slagale ili desno ako se ne slažu, njihove reakcije su me zaista ohrabrile. Objasnile su svoje stavove o pozitivnim dimenzijama multikulturalizma, naglašavajući koliko uživaju u učenju o različitim religijama, kulturama i jezicima, i zašto raznolikost vide kao bogatstvo, a ne kao pretnju. Ova vežba je učinila vidljivim ono o čemu smo sve vreme razgovarale: otvorenost, radoznalost i poštovanje u praksi.

Najviše me je dirnuo njihov osećaj ženske moći, kao istinska solidarnost i osnaživanje u svakoj diskusiji i vežbi. Nisu se takmičile, bodrile su jedna drugu i podržavale mene kao facilitatorku i kao mladu ženu. Počelo je stavljanjem lepljivih papirića sa osmesima i srcima na moj laptop, a završilo se zagrljajima i zahvalnošću za putovanje koje smo zajedno prešli.

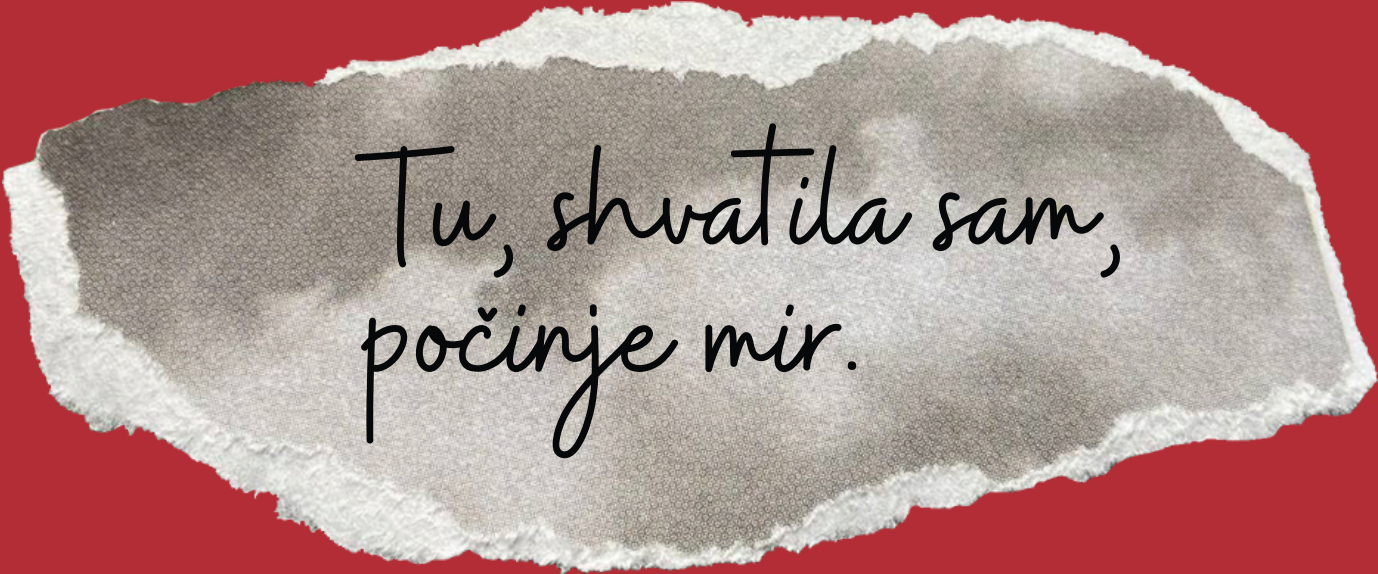
Kao facilitatorke, došle smo spremne da vodimo diskusije i objasnimo teorije dijaloga i medijacije. Ali najčešće su devojke bile te koje su učile nas. Kada govorim o ovom iskustvu kažem „mi“ smo razgovarale i diskutovale, a ne „ja“, jer je ono oblikovalo mene isto koliko i njih. Nisam stajala iznad grupe. Srele smo se kao jednake, slušale smo, pokušavale i učile zajedno. Alati koje smo istražile nisu bili samo lekcije koje sam ja držala, već su postali zajedničke prakse koje su za nas bile izazov i menjale nas - da kritički analiziramo i pristupimo tome sa empatijom.

Žene koje predvode

Kao facilitatorka u programu „Girls' talks“ gledala sam mlade žene kako pronalaze hrabrost da slušaju, dele i povezuju se. Shvatila sam da dijalog nije samo razmena reči, već izbor da jedne druge vidimo kao ravnopravne. U tom izboru, agenda Žene, mir i bezbednost postaje stvarnost. Ne daleka politika ili termin koji koristimo kao popularnu frazu, već nešto što živi u svakom iskrenom razgovoru među ženama koje biraju razumevanje umesto predrasuda.

Zapadni Balkan i dalje nosi podele i stereotipe, ali ja stalno nailazim na žene koje tiho spajaju region, kroz učionice, inkluzivne razgovore i rad u zajednici koji retko dospeva na naslovne strane. „Girls' talks“ su me uverili da budućnost mira ovde zaista pripada mladim ženama, jer se ne libe suočavanja sa teškim temama, biraju empatiju umesto pretpostavki i odbijaju da bilo koga etiketiraju kao „drugog“.

Najviše mi daje nade to što one tako prirodno povezuju mir sa osnaživanjem. Za njih, feminizam, koegzistencija i briga nisu odvojene agende već ista svakodnevna praksa. One su upravo ono što agenda ŽMB predviđa: žene koje ne samo da učestvuju u mirovnim procesima, već iznova oblikuju samo značenje mira. Otišla sam verujući da se mir koji nam je potreban već pojavljuje u njihovim glasovima, njihovim izborima i načinu na koji se zalažu jedna za drugu.

Tu, shvatila sam,
počinje mir.

Reči to na tri jezika (Jezički putak)

Reči za mir se mogu razlikovati po tome kako zvuče, ali nose isti duh gde god da se izgovore.

Njihovo prevođenje je više od lingvističke vežbe, to je čin priznanja da mir pripada svima, bez obzira na jezik kojim govorimo.

.Ispod su reči na engleskom i albanskom jeziku, a ti popuni prevod na srpskom da bi videla kako iste vrednosti zvuče na različitim jezicima.

English	Albanian (add your own)	Serbian (add your own)
Peace	Paqe	
Justice	Drejtësi	
Equality	Barazi	
Freedom	Liri	
Dignity	Dinjitet	
Inclusion	Përfshirje	
Empowerment	Fuqizim	
Safety	Siguri	

Sveprisutna

Sveprisutna se zamišlja kao ikona savremenog doba - portret mlade žene rumenih obraza i direktnog, nepokolebljivog pogleda. Njene ruke prirodno počivaju na donjem delu stomaka - spontan i vrlo ličan gest. Ovaj instinktivni čin, suptilan, a ne proračunat, postaje tiha potvrda prisustva, otelotvorenja i samosvesti.

Uokviren zlatnim listićima, njen lik kao da se probija na površinu kroz pukotinu, što podseća na krhkost i otkrovljenje. Rad je deo kolekcije Diversus, koja proslavlja žensku suštinu u svim njenim raznovrsnim oblicima - strastveno istraživanje sirovog, nefiltriranog postojanja kakvo otelotvoruju mlade žene našeg vremena.

Moj cilj je da otkrijem njihovu autentičnost, osporavajući društvene norme i očekivanja koja ih često ograničavaju. Kreativni proces Diversusa bio je i podroban i duboko ličan, utemeljen na celodnevnom fotografisanju i intimnom razgovorima o snalaženju u pretežno muškom društvu. Ove žene su hrabro razmenjivale lična iskustva, otkrivajući pritiske i protivrečnosti na koje nailaze. Proistekli radovi spajaju vizuelno pripovedanje sa privremenim elementima - tekstom, narativom i emocijama - koji prevazilaze puko predstavljanje i upliću se u životno iskustvo.

Da bi se podstakli osećaj udobnosti i osnaživanje tokom celog procesa, svaka učesnica je ponela dve odevne kombinacije: jednu u kojoj se osećala udobno, i drugu u kojoj se osećala neugodno - odeća koja se često vezuje za težinu društvenih očekivanja ili neopravdanu seksualizaciju. Ovi predmeti su se unutar vizuelne naracije preobrazili u snažne simbole, označavajući napetost između samopercepcije i nametnutog identiteta.

Era Seljmani

Žene pred vratima mira

Mirovni pregovori često podrazumevaju prostorije pune muškaraca, koji donose odluke iza zatvorenih vrata. Od Zapadne Afrike do Balkana žene su više puta pokazale da nema trajnog mira bez njihovih glasova, koji ili odlučno zatvaraju vrata ili ih snažno otvaraju.

„Skinuću se gola.“

Policija se zaledila. U liberijskoj kulturi, takva pretnja koja dolazi iz ženskih usta bila je više nego šokantna, bila je to kletva, način da se javno osramote muškarci. Ali za Lejmu Gbovi i organizaciju Žene Liberije: zajednička akcija za mir, to je bila jedna od mnogih smelih strategija kojima su pribegle kako bi okončale građanski rat u Liberiji. A kad im vlada nije obezbedila mesto za stolom, one su se za njega izborile, čak i ako je to značilo da će sedeti s druge strane vrata.

I to su i učinile. Dok su muškarci „pregovarali“ o miru u Akri, žene Liberije, obučene u belo, uhvatile su se za ruke ispred prostorije i napravile živi zid, ne dozvoljavajući muškarcima da odu dok ne postignu dogovor. Ovaj pritisak je poslužio kao katalizator za mir, ubrzavajući proces koji bi se inače odužio po cenu ogromnog broja novih žrtava. Sve zbog toga što žene nisu bile pozvane u pregovaračku prostoriju.

Ali baš zbog pritiska koji su izvršile na pregovarače, pregovori u Akri su uspeli, okončavši godine građanskog rata, i otvorili put Eleni Džonson Serlif da postane prva izabrana predsednica Liberije, što je bio istorijski trenutak

koji je pokazao kako žensko vođstvo može da preoblikuje naciju kada žene ZAUZMU svoje mesto za stolom.

Liberija je pokazala šta može da se dogodi kada žene nateraju vrata da se otvore. Ali u većem delu sveta žene su i dalje kucale, a vrata su ostajala zatvorena.

Žene na Kosovu su takođe posmatrale kako se mirovni pregovori odvijaju bez njih, iako su nosile teret rata i njegovih posledica. Obrazac je bio bolno poznat. Žene su nosile teret rata, raseljavanja i obnove, ali kada je trebalo odlučivati o miru ostavljene su da čekaju u hodniku. Njihovi glasovi su bili najpotrebniji, ali za njih nikad nije bilo mesta u prostoriji.

Borba je bila drugačija, ali je poruka bila ista: odluke o njihovoj budućnosti donete su u prostorijama u koje one nisu bile pozvane.

“Imamo Editu! Zašto je ne povedete?”

To je bio poziv Igbale Rugove, zajedno sa drugim aktivistkinjama za prava žena, kada su videle da u razgovorima u Beču i pregovorima o konačnom statusu Kosova ne učestvuju žene. Edita Tahiri je posedovala dugogodišnje iskustvo u spoljnoj politici i međunarodnoj medijaciji, uključujući njeno učešće u sporazumu iz Rambujea 1999. godine^[1]. Ipak, ostavljena je po strani. Imali smo Editu, ali ona je bila žena. I nijedna žena nije učestvovala u pregovorima između Prištine i Beograda.

Žene Kosova su izgubile strpljenje. Bile su umorne od obećanja o sprovođenju Rezolucije 1325, iza kojih nije bilo nikakvih dela. Njihov prvi pokušaj da proguraju ovu temu kroz sastanke sa zvaničnicima UN-a nije uspeo, jer mnogi nisu bili spremni, ili čak nisu bili svesni koju svrhu ima Rezolucija.

Zato su proširile svoju borbu. Kosovska ženska mirovna koalicija udružila se sa ženama u crnom iz Beograda, pronalazeći zajednički jezik u ratovima na Kosovu i u Bosni i u pitanju političkog statusa Kosova. Kada to nije bilo dovoljno, išle su dalje, formirajući Regionalni ženski lobi za mir, bezbednost i pravdu, koji je lobirao za uključivanje žena u pregovore u Beču. Rugova, Tahiri i druge žene sarađivale su sa kosovskim institucijama, međunarodnim organizacijama i zvaničnicima UNMIK-a, pa čak i lobirale kod članova delegacije Saveta bezbednosti UN-a za Kosovo.

Ipak, i pored višegodišnjeg zalaganja, pregovori u Beču su završeni bez ijedne žene za stolom.

Bio je to gorak podsetnik da čak i uz stalni pritisak, vrata mirovnih pregovora ostaju čvrsto zatvorena za žene.

Vrata su konačno počela da popuštaju kada je Edita Tahiri, potpomognuta hrabrošću i odlučnošću aktivistkinja sa Kosova, postavljena za učesnicu Tehničkog dijaloga sa Srbijom, 2011. godine. Konačno je jedna žena zauzela mesto za stolom. Konačno smo ZAISTA imale Editu. Ovaj trenutak je bio više nego simboličan, bio je dokaz da istrajnost može da pretvori zatvorena vrata u otvorene puteve.

Decenijama kasnije, u sukobima od Sudana do Ukrajine, žene i dalje čekaju ispred istih vrata.

NOd Liberije do Kosova, od Monrovijske do Prištine, jedno je sigurno, mir nikada nije potpun bez žena.

One će ili blokirati vrata koja ih isključuju, ili će gurati da otvore vrata koja ostaju zatvorena.

Dok žene ne zauzmu svoje mesto i ne okrenu ključ, mir ostaje poluprazna soba.

Amina Kaja

Sa verom u omladinu

Zamislite sledeće:

Šest mi je godina

i upravo ste mi postavili najteže pitanje na svetu –

„Šta ćeš biti kad porasteš?“

Odgovor je „svašta“.

Kako i ne bih?

Svet je ogromno mesto,

a ja sam tako mala.

Sebe i sve svoje snove –

astronautkinju, balerinu,

doktorku, nobelovku,

mogla bih da smestim u skrovišta mesta i ćoškove.

Rekli ste mi da ću promeniti svet.

Znala sam da mogu.

Šest mi je godina,

i poput mladih sadnica poređani smo u redove iza klupa,

i molimo učiteljicu „izaberi mene, izaberi mene“ sledeću.

Rekli ste da ćemo promeniti svet,

a onda ste nam pokazali kako da učimo

i učili nas kako da razmišljamo.

Učili ste me da se ne obraćam bez dozvole,

ograničili moju preteću ambiciju,

primorali moju kogniciju da boji unutar linija,

oblikovali moj um da se uklopi u sistem.

Učili ste nas da su jedino ocene važne u školi – borbeni duh,

usta koja ukazuju na greške,

biće označena kao sumanuta.

Kada sam se usprotivila nepravdi,

moja nastavnica je zapretila:

„Ne spuštaj se preduboko u bunar,

inače se nećeš vratiti.“

Rekli ste mi da ću promeniti svet,

a onda zakopali moje reči.

Pomislila sam,

u redu,

odavde ja preuzimam reč.

Motivaciona pisma,

preporuke,

moj život je vrteška eseja.

Pokušaji da budem bolja,

neka sve bude štiklirano u tvom pismu.

Završavam kurseve, škole,

moja biografija je prepuna čaša,

čini se da je jedini put odavde naviše.

Naoružana lepim, inteligentnim rečenicama, stavom, odećom nekog

koga želite da vidite na svojim radnim mestima.

I u odelima i kravatama,

na štiklama i sa broševima,

sa spiskom dostignuća -

odbijena sam.

Izvinjavate se zbog eventualnih neprijatnosti,

ali tamo su bili sestra, brat

brat od tetke ili ujaka,

koji se samo, pa,

„bolje uklapaju“.

Koračamo dalje –

vojnici u bici.

Postrojeni duž ulica, žedni akcije.

Nema više obećanja,

nema više garancija,

želim budućnost, život, ne mogu samo da sanjam,

već da dodirnem i vidim.

Rekli ste mi da ću promeniti svet,

Dižem svoj glas,

kako bi me čuli.

Dižem svoj glas,

kako bih čula odgovor.

Tišina.

d to take me
oo much, they v
ney drink too m
n girls dress sex
lic blindly watc
e implications

Pokušavam ponovo,
i vičem,
ali moje reči odjekuju.
Ostajem zbunjena,
u planinama sumnje,
da li sam dovoljno glasna,
ili je slušanje mladih bila samo obmana.

„Treba da slušamo mlade“.
Ali kada do toga dođe,
naši glasovi se guše,
naši prigovori uspavljaju.
Mi smo samo „deca“, „politizovani“
„pubertetlije“ ili „mrzovoljni“.

U vašim govorima naša ramena nose teret
sveta.
U korumpiranom svetu, mi samo smo
šahovske figure.
Ne slušate,
Niste iskreni,
Reči „Mladost će promeniti svet“
samo su deo agende,
nešto što svi vole da čuju.

Promenićemo svet, ali sutra, ako može?

Ovaj svet je filter, a mi filtrirani deo.
Pokušavam da se zadržim,
da ostanem, da ne prođem,
jer ovo je mesto jedini dom koji poznajem.

Gledam svet kroz imigrantske oči -
tražeći zemlju u kojoj ću zatrpati svoje
korenje.
Tražim mesto gde ću moći da podnesem
težinu snova,
gde neću morati da krpim,
svaku želju, svaki san da „štepam“.

Odavno ne važim za turistu,
zaboravila sam na plaže ili osunčanu šumu,
fokusirana sam na posao i školu,
pokušavajući da obezbedim let nazad, gde
moja je porodica.

Rekli ste mi da ću promeniti svet,
ali mi ne dozvoljavate da promenim ni svoju
zemlju.
Vi ste političari,
vi ste nastavnici,
vi ste roditelji.

Već ste priznali poraz,
isceliti rane iz prošlosti bio je prevelik izazov.
Ali shvatite da su promena,
pomirenje,
ozdravljenje, potreba.
Stanite uz nas
i pomozite da budemo predvodnici.

Vi ste sve što imamo,
Dajte nam vetar u leđa,
uputite na nas u pravom smeru.
Mi smo lideri sutrašnjice,
dozvolite da budemo deo uskrснуća danas

Mi smo perje feniksa,
zato budite plameni pepeo koji će nas
osloboditi.
Donećemo novu zoru.
Danas.
Dozvolite nam.
Jer mi,
smo novorođeni.

Rodni jaz u medijaciji i dijalogu

Prekretnica u učešću žena u mirovnim i bezbednosnim procesima, agenda Žene, mir i bezbednost (ŽMB) ove godine puni 25 godina. Ova agenda možda i zvanično ulazi u krizu prve četvrtine života, možda poput nekih od vas, drage naše čitateljke. Došao je i taj trenutak kada treba ne samo da se ponovo razmotre smela obećanja data pre četvrt veka, već i da se suočimo sa prazninama koje i dalje postoje, tim više što su nasilje i nestabilnost u porastu širom sveta, dok mirovnim pregovorima i stolovima za medijacije i dalje pretežno dominiraju muškarci.

Agenda ŽMB je doneta na premisi da mir nije istinski mir kada je polovina stanovništva izostavljena. Žene drugačije gledaju na sukob i imaju jednako pravo da u potpunosti učestvuju u naporima na njegovom transformisanju i rešavanju. Upravo one često predvode građanske napore da održe zajednicu na okupu, predstave perspektive koje mirovne sporazume čine inkluzivnim, trajnijim i usklađenijim sa stvarnim društvenim potrebama. Drugim rečima, obezbeđivanje učešća žena nije samo pitanje pravičnosti i poštovanja obaveza država u pogledu ljudskih prava, već je i osnovni preduslov za postizanje održivog i trajnog mira, od koje bi svi imali koristi.

Međutim, uprkos kontinuiranim naporima da se poveća učešće žena u mirovnim procesima, napredak i dalje ostaje neravnomeran. Kako je pokazao Izveštaj UN-a iz 2023. godine, žene su činile samo 9,6% pregovarača, 13,7% medijatora i 26,6% potpisnika u preko 50 mirovnih procesa analiziranih u ovom izveštaju. Ovi podaci, zajedno sa drugim istraživačkim izveštajima koji analiziraju mirovne procese od 1992. godine,

otkrivaju zabrinjavajući trend da, uprkos suštinskim doprinosima žena u izgradnji mira, one su i dalje u velikoj meri isključene sa mesta gde se donose ključne odluke o bezbednosti i rešavanju sukoba.

However, despite ongoing efforts to boost women's participation in peace processes, progress remains uneven. As the UN Report from 2023 has shown, women constituted only 9.6% of negotiators, 13.7% of mediators, and 26.6% of signatories in over 50 peace processes that were analysed within the report. This data, along with other research reports analysing peace processes from 1992, reveal a concerning trend that, despite women's pivotal contributions to peacebuilding, they remain largely excluded from the arenas where critical decisions on security and conflict resolution are made.

Duboko ukorenjene patrijarhalne norme, političke hijerarhije i tokenistički pristupi inkluziji i dalje drže žene na marginama formalnog odlučivanja. Uprkos brojnim političkim obavezama u vezi sa rodnom ravnopravnošću, u stvarnost se žene i dalje retko pozivaju za pregovarački sto, a kada se to desi, njihovo učešće je često simbolično, a ne suštinsko. Ova isključenost ima opipljive posledice: najneposrednija je neuspeh da se sporazumi primene u potpunosti. Štaviše, mirovni sporazumi i okviri za normalizaciju često ne uspevaju da oslikaju svakodnevne potrebe zajednica, posebno u oblastima kao što su obrazovanje, pristup kvalitetnim uslugama i društvena kohezija, u kojima su žene često na čelu lokalnih inicijativa za izgradnju mira.

Slika nije mnogo svetlija ni kod kuće. Na Zapadnom Balkanu, procesi poput dijaloga između Beograda i Prištine i dalje oslikavaju iste strukture moći kojima dominiraju muškarci, potiskujući glasove onih koji su najviše pogođeni sukobom. Razgovorima dominiraju muške političke elite, dok su glasovi žena uglavnom odsutni kako iz zvaničnih delegacija tako i iz ključnih savetodavnih struktura. S druge strane, ženske i omladinske organizacije u celom regionu imale su vitalnu, ali nedovoljno cenjenu ulogu u negovanju pomirenja i obnovi međuetničkog poverenja. Delujući prvenstveno u neformalnom koloseku izgradnje mira, ovi akteri podstiču dijalog koji je inkluzivan, relacional i duboko povezan sa stvarnošću zajednica.

Njihovo znanje, mreže i iskustvo predstavljaju bogat resurs koji bi u velikoj meri mogao da ojača formalne pregovore, ali se ta snaga retko koristi u zvaničnim političkim ili mirovnim procesima. Integrisanje ovih saznanja u formalne razgovore ne samo da bi činilo sporazume utemeljenijim i odgovornijim, već bi i povećalo njihovu legitimnost i održivost. Puno je razloga zbog kojih se ovi glasovi ne uključuju, a jedan od njih je loš institucionalni dizajn mirovnih procesa, koji je često ukorenjen u dominaciji elite.

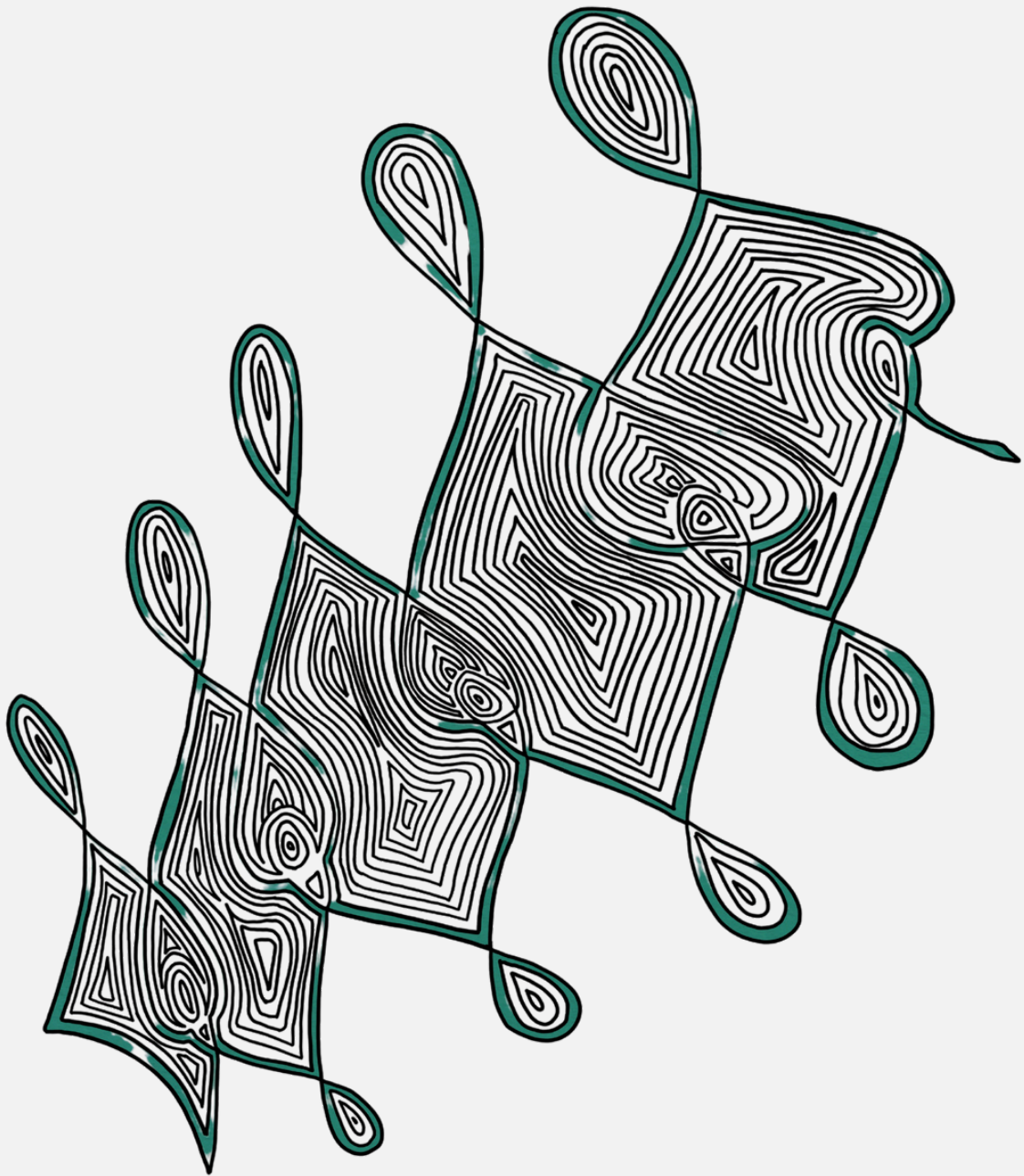
Elite imaju tendenciju da previđaju inicijative koje predvode žene i inicijative zasnovane u zajednici, u nekim slučajevima zbog ograničene vidljivosti takvih napora, ukorenjenih pretpostavki da samo zvanične institucije imaju stvarni autoritet i generalnog nedostatka volje da se učešće proširi na načine koji bi mogli da poremete ustaljene i krhke pregovaračke aranžmane. Posledično, čak i tamo gde očigledno imaju konstruktivnu ulogu, neformalne inicijative se često odbacuju kao periferne u odnosu na stvarne političke pregovore, što pojačava njihovu isključenost iz formalnih prostora.

Uporedna iskustva iz drugih zemalja pokazuju šta se može postići značajnom inkluzijom. Na primer, u Severnoj Irskoj, Ženska koalicija Severne Irske (NIWC) nastala je tokom mirovnih pregovora koji su doveli do Sporazuma iz Belfasta/Sporazuma na Veliki petak 1998. godine. Iako malobrojna, bez prethodnog iskustva u formalnim pregovorima, ova koalicija se uspešno zalagala za pitanja koja su prethodno bila gurnuta po strani, uključujući prava žrtava, integrisano obrazovanje i razvoj zajednice. Njihovo učešće je dokazalo da kada žene dobiju mesto za stolom i mogućnost da iznesu svoje zabrinutosti, mirovni sporazumi postaju uključiviji i bolje odražavaju šire društvene potrebe. Slično tome, učešće žena u kolumbijskom mirovnom procesu dovelo je do važnog napretka u tranzicionoj pravdi i rodno osetljivim reparacijama, npr. odredbe o pristupu imovini za ruralne zajednice, snošenje odgovornosti za seksualno nasilje nakon sukoba itd. Ovi slučajevi naglašavaju da istinski, trajan mir zahteva da žene ne samo budu prisutne već i da imaju stvarni uticaj u oblikovanju dijaloga, agendi, odluka, primene i praćenja.

Upravo zato 25. godišnjica ŽMB treba da bude poziv na buđenje, a ne proslava. Pravi, trajni mir je nemoguć bez žena za stolom i bez njihovog stvarnog uticaja na oblikovanje svake faze dijaloga i odlučivanja. Uprkos globalnim obećanjima i izvesnom napretku na papiru, žene su i dalje uglavnom daleko od stolova gde se diskutuje o miru i oblikuje dijalog, ostavljajući rodni jaz u medijaciji i odlučivanju jednako velikim kao i ranije. Za zatvaranje ovog jaza potrebni su jači mehanizmi podrške, svesno uključivanje i posvećenost pretvaranju širih političkih obaveza u stvarnu, opipljivu moć žena u mirovnim procesima. Tek tada možemo da se nadamo da ćemo doneti sporazume koji su zaista trajni i uključivi i oslikavaju zajednice kojima treba da služe.

Dardana Fetahu

Ujedinjene

Žene, rad i šta je najvažnije

Mir se često meri sporazumima, reformama ili političkim prekretnicama, glavnim odrednicama koje koristimo da procenimo napredak jedne zemlje. Međutim, mir se najjasnije oseća u malim, svakodnevnim trenucima ljudi koji proživljavaju te promene. Kod žena, on se javlja dok ujutru putuju do kancelarije, u tišini njihovog doma, u ravnoteži između iscrpljenosti i svrhe. Ove rutine pričaju svoju priču o doprinosu. Moja studija je postavila jedno prosto, ali slojevito pitanje: da li zaposlenje čini žene zdravijim i srećnijim - ili mir počinje negde drugde?

Da bih istražila ovo pitanje, okrenula sam se svakodnevnoj stvarnosti žena, putevima i izborima koji oblikuju njihove živote daleko više od političkih dokumenata. Prema ASK (2021), skoro 78% radno sposobnih žena je van tržišta rada, što ukazuje kako na strukturne barijere tako i na duboku socijalnu isključenost. Mnoge od njih žele da rade, ali ih sputava to što nema ko da brine o deci, kao i kulturna očekivanja i ograničene mogućnosti zapošljavanja. U društvu koje još uvek obnavlja svoje društveno tkivo, učešće žena u radnoj snazi nije samo ekonomski pokazatelj; ono je nužno za stabilnost. A u mnogim porodicama tradicija i dalje definiše mesto žene unutar doma, čak i kada zakoni garantuju njenu jednakost van njega.

U želji da razumem kako posao oblikuje svakodnevni život žena, anketirala sam i zaposlene žene i domaćice širom Kosova o njihovom fizičkom i emocionalnom blagostanju. Rezultat je bio iznijansiran. Zaposlene žene su često navodile bolje fizičko zdravlje, više energije i manje ograničenja u svojim svakodnevnim rutinama. Domaćice su, s druge strane, navodile nešto jače emotivno blagostanje. Razlike su bile suptilne, ali su otkrивale dosta.

Ovi obrasci ukazuju na nešto dublje. Jedan deo ove emotivne razlike može biti odraz prednosti bliskih porodičnih veza. Kao što to podvlače brojna istraživanja o rodnim ulogama, pa i moja studija, briga o drugima često daje domaćicama snažan osećaj svrhe, pripadanja i svakodnevne emocionalne povezanosti.

Istovremeno, zaposlene žene su više izložene pritisku i vremenskim ograničenjima vezanim za posao, što može povećati njihov stres uprkos njihovoj većoj autonomiji. Međutim, ovu emocionalnu prednost domaćica prati manja nezavisnost i ograničeno društveno učešće, kao podsetnik da blagostanje oblikuju i podrška zajednice i sloboda.

U suštini, žene koje rade po svemu sudeći ostvaruju koristi od fizičke strukture, nezavisnosti i kretanja koje njihovi poslovi zahtevaju. One koje ostaju kod kuće često imaju jače emotivne veze i porodičnu podršku, ali su mnoge od njih društveno izolovane, bez svakodnevne interakcije i učešća van svog domaćinstva, uz finansijsku zavisnost. Obe grupe su oblikovanje ne samo svojim ulogama, već i nitima društvenih očekivanja; očekivanjima da žene treba da budu glavni staraoci, da održavaju dom u dobrom stanju, da daju prioritet porodičnim potrebama i nose emocionalni teret svog domaćinstva. Ove norme utiču na to kako žene doživljavaju rad, odmor, stres i priznanje, bez obzira na to koju ulogu imaju.

Zaposlenje se često vidi kao osnaživanje, ali moja studija pokazuje da se mora ići dublje. Za mnoge žene, posao donosi nezavisnost, ali i dodatni pritisak: većina i dalje nosi najveći teret kućnih obaveza i staranja, što znači da plaćeni posao često postaje „druga smena“.

Ova nevidljivost nosi sa sobom stvarne zdravstvene troškove. Žene koje obavljaju neplaćeni rad često nemaju pristup zdravstvenoj zaštiti, socijalnom osiguranju i odmoru. Njihov rad izdržava porodice, ali retko izdržava njih. Zaposlene žene, s druge strane, izložene su stalnom pritisku žongliranja plaćenim i neplaćenim odgovornostima, odnosno svakodnevnom balansiranju koje otežavaju preovlađujuće rodne norme na Kosovu. Razgovori o miru su često skoncentrisani na pregovaračke stolove i državne institucije. Kada žena može da studira, radi bezbedno i brine o sebi bez straha ili krivice, i to je jedan vid mira.

Nedavna istorija Kosova i dalje odjekuje u njegovoj privredi i institucijama. Za mnoge žene koje su postale punoletne u periodu neizvesnosti, pristup obrazovanju i radu ostao je daleki cilj. Danas su mlađe žene obrazovanije i željnije da se pridruže radnoj snazi, međutim, mnoge se i dalje suočavaju sa neizrečenim očekivanjima u pogledu toga šta žena treba da radi, bira ili čemu da da prioritet. Prema podacima Svetske banke (2023), samo oko 20% žena na Kosovu učestvuje u radnoj snazi, pa je teško govoriti o jednakosti ili bezbednosti kada je toliko njih isključeno iz ekonomskog života.

Zapošljavanje je, dakle, više od političkog pitanja, ono je pitanje mira. Žene koje su finansijski nezavisne su u boljoj prilici da donose odluke o svom zdravlju, obrazovanju i porodici. One se ne mogu tako lako iskoristiti i sposobnije su da oblikuju svoju budućnost. Ekonomsko osnaživanje jača ne samo žene pojedinačno već i čitave zajednice, stvarajući stabilnost koju sami zakoni ne mogu jamčiti. A kada su žene ekonomski osnažene, posledice se samo šire dalje. Porodice postaju stabilnije, zajednice se manje oslanjaju na neformalne mreže za pomoć u preživljavanju, a poverenje u javne institucije raste.

To vidimo i na Kosovu. U domaćinstvima u kojima žene doprinose finansijski, deca češće ostaju u školi,

porodice lakše podnose ekonomske šokove; a odluke o migraciji, braku i zemljištu donose se na pravičniji način. Prihod žena je više od lične imovine, on smanjuje pritiske koji se često javljaju zbog nepostojanja bezbednosti i stabilnosti.

Nalazi mog istraživanja nas podsećaju da su blagostanje i mir duboko povezani. Kada žene imaju pristup poslu, obrazovanju i zdravstvenoj zaštiti, njihovo fizičko i emotivno zdravlje se popravlja, a samim tim i stabilnost njihovih zajednica. U obe grupe jedna istina ostaje jasna: žene napreduju kada imaju mogućnosti, a ne obaveze.

U mojoj zajednici i šire, mir je više od odsustva sukoba, on je prisustvo dostojanstva. On se gradi kako u domovima tako i na radnim mestima, u prostorima gde su ženski doprinosi vidljivi, cenjeni i podržani. Priznavanje neplaćenog rada, širenje brige o deci i podrške na polju mentalnog zdravlja i osiguravanje da obrazovanje vodi ka mogućnostima, a ne očekivanjima, jesu suštinski koraci ka toj viziji.

Ilustracija: Doruntina Ramadani

*Pravi mir živi u ravnoteži... zdravlje
nacije počinje sa zdravljem njenih
žena*

Hasina Akbari (Darya)

ŽIVOT IZMEĐU GRANICA I SENA:

Mentalno zdravlje izbeglih Avganistanke u Pakistanu priredila

I. Život između

Rođena sam kao izbeglica u Pakistanu. Vratila sam se u Avganistan u potrazi za domovinom. Onda sam, 2021. godine, ponovo postala izbeglica. Ovog puta, sa sobom sam ponela ne samo nekoliko stvari, već i nevidljivi teret traume, gubitka i pitanja bez odgovora.

Od povratka talibana na vlast, u avgustu 2021. godine, preko 600.000 Avganistanaca stiglo je u Pakistan, gde se već nalazilo oko 1,38 miliona registrovanih izbeglica (UNHCR, 2024). Među njima je mnogo žena - studentkinja, umetnica, učiteljica, ćerki. Bežali smo od represije, očekujući sigurnost. Ono što smo zatekli bilo je nešto drugo: pravni limbo, strah i tišina. I za mnoge od nas, ta tišina se pretvorila u anksioznost, depresiju i očaj.

II. Život u vanrednom mentalnom stanju

U mojoj zajednici izbeglih Avganistanki, mentalno zdravlje je skrivena kriza. Većina nas ima simptome PTSP, anksioznosti, depresije, pa čak i suicidalne misli, ali smo naučene da izdržimo.

Izbegle Avganistanki koje sede u jednoj skromnoj kući u Pakistanu slika su izolacije i nevolja sa kojima se suočavaju mnoge raseljene porodice. (Zasluge za fotografiju: The Independent)

Kulturna uverenja sputavaju otvorene razgovore o emocionalnoj boli. Mentalne bolesti su i dalje tabu.

Psihijatrica koji radi sa izbeglim Avganistankama u Kveti rekla je za Al Džaziru da većina pacijentkinja dolazi tek kada simptomi postanu ozbiljni: „Nije uobičajeno da se konsultuju doktori osim ako se stvari vidljivo ne pogoršaju“ (Al Džazira, 2023). Prema procenama pograničnih zdravstvenih klinika, od 30% do 40% avganistanskih izbeglica koje dolaze u Pakistan pati od psihijatrijskih poremećaja (UNHCR i Médecins Sans Frontières, 2022).

Ipak, pristup psihološkoj podršci je minimalan. Mnoge od nas nemaju dokumenta ili im vize uskoro ističu. Bojimo se da odemo u bolnicu zbog mogućeg deportovanja. Čak i kada usluge postoje, često su nedostupne zbog jezika, prevoza ili društvenih barijera.

III. Cena tišine: Samoubistva među mladim Avganistankama

Poslednjih godina se pokazalo da su posledice nelečene traume razorne. National (UAE) i Rukhshana Media su 2023. godine obavestili javnost o samoubistvima najmanje pet mladih Avganistanki koje su živele kao izbeglice u Islamabadu. Jedna od njih, 21-godišnja Marjam Sadat, čekala je na preseljenje više od dve godine. Još jedna devojka, Farhat (20), skočila je sa krova svog stana nakon što se borila sa mentalnim problemima dok je čekala australijsku vizu (Amu TV, 2024).

Članovi porodice opisuju dubok stres, izolaciju i dugotrajni očaj.

U oba slučaja rođaci su govorili o dugotrajnom psihičkom stresu, izolaciji i očaju. Ovo nisu retki slučajevi. To su smrtonosne posledice nevidljivosti i beznađa.

Mlada Avganistanka leži u krevetu nakon pokušaja samoubistva, dok drugi u tišini sede oko nje. Slika CNN

V. Moja lična priča: Uzvratanje udarca umetnošću i sestrinstvom

Znam kako je živeti sa tihom panikom. Doživela sam neprospavane noći, iznenadni strah i osećaj da budućnost nema oblik. Znam i kako je gledati druge devojke dok se slamaju pod teretom.

U 2023. godini odlučila sam da nešto preduzmem. Koristeći svoje umetničke veštine i svoje lično isceliteljsko putovanje, počela sam da nudim besplatne onlajn časove art terapije avganistanskim devojka - u Pakistanu i unutar Avganistana. Finansirane prodajom mojih slika, ove sesije su pružile siguran prostor za istraživanje tuge, straha i identiteta kroz kreativno izražavanje.

Ilustracija koju sam kreirala u saradnji sa UNHCR Pakistan, a koja odražava transformativnu moć brige unutar raseljenih zajednica. Ilustracija ističe kako empatija i kolektivno isceljenje mogu pojačati otpornost među ženama izbeglicama.

Od tada mi se pridružilo preko 200 devojčica. Neke su sada i same instruktori art terapije. U našim virtuelnim učionicama slikamo bol i mogućnost. Jedna devojka je naslikala pocepan pasoš koji pluta u vodi. Druga je nacrtala svoje lice bez usta. Kada sam je pitala šta to znači, rekla je: „Želim da vrisnem, ali ne znam kako.“

V. Zašto agenda Žene, mir i bezbednost mora da uključi izbeglice

Agenda Žene, mir i bezbednost (ŽMB) zagovara uključivanje žena u izgradnju mira i oporavak nakon sukoba. Ali kako možemo govoriti o oporavku kada se toliko izbeglih žena još uvek bori da preživi?

Izbegle Avganistanke nisu samo žrtve rata - mi smo organizatorke, učiteljice, negovateljice i isceliteljke. Ali bez pravne zaštite ili vidljivosti, naše potrebe ostaju nezadovoljene. Mentalno zdravlje se ne sme smatrati sporednim pitanjem. Isceljenje nije odvojeno od mira; ono je njegov temelj.

Pozivam stručnjake i kreatore politika u oblasti žene, mir i bezbednost da:

- Prepoznaju mentalno zdravlje kao ključni stub zaštite izbeglica i otpornosti zajednice, sastavni deo upravljanja sukobima i oporavkom posle sukoba i kao osnovu održivog mira.
- Finansiraju inicijative iz zajednice kao što su art terapija, vršnjačka podrška i osnaživanje samih žena izbeglica kao lokalnih aktera i pokretača promena.
- Uključe žene izbeglice u mirovne dijaloge i programe.
- Osiguraju pristup psihosocijalnoj pomoći bez obzira na pravni status.

Lično je političko

Moja umetnička dela su jednom uništena iz straha da bi mogla dovesti do mog hapšenja. Sahrana mog oca je obavljena bez mene - jer sam žena. Moji univerzitetski snovi bili su zaključani iza talibanskih kapija.

Ja, ipak, idem dalje. Prodajem svoje slike kako bih finansirala kurseve za druge. Podižem svest na internetu. Dokumentujem našu bol, naše proteste i naše pesme. Jedan od mojih radova je poklonjen papi Franji; druge radove su prepoznali UNFPA, UN Women i UNHCR. Ali moja najveća nagrada ostaje poruka devojke iz Kabula: „Želim da živim jer si mi pokazala da mogu.“

Avganistanska porodica sedi u tihom iščekivanju, uhvaćena između granica i budućnosti koja ostaje nedefinisana. Fotografija: NPR

VI. Nedefinisana budućnost

Svako jutro se budim ne znajući gde pripadam. Sigurna sam od talibana, ali nisam sigurna od siromaštva, deportacije ili brisanja. Nema mape puta, samo preživljavanje.

Ja ipak idem dalje. Slikam. Predajem. Pišem. Pomažem devojka da kažu ono što se nikada nisu usudile da izgovore. A kroz njihovu hrabrost, i ja se ponovo izgrađujem.

Možda smo raseljene, ali nismo poražene. Možda smo zaboravljene u politici, ali ne zaboravljamo jedna drugu. I sve dok još uvek možemo da pričamo svoje priče - još uvek postojimo.

Ljajda Buzuku

Nema papije za slobodu naših glasova

Virdžinija Vulf je u svojoj knjizi „Sopstvena soba“ napisala:

*“Zaključajte svoje biblioteke ako želite; ali nema papije,
nema brave, nema reze koja se može staviti na slobodu mog uma.”*

U društvu zarobljenom u nitima tradicionalnih struktura izgrađenih oko nas, deo nas je oduvek težio uspostavljanju vidljivog prisustva rodne ravnopravnosti u svakom kutku. Insistiranje Virdžinije Vulf na tome da žene zauzmu onoliko prostora koliko je potrebno da se njihovi glasovi čuju, bez obzira na ustaljena uverenja, odražava duboko traženu perspektivu među ženama ovde na Kosovu, onu koja neumorno teži da osigura da naši glasovi, uloge u oblikovanju mira i doprinosi bezbednosti budu prepoznati uprkos stalnim preprekama. Pa ipak, čak i u kutiji punoj okvira koji definišu kako i gde napredak treba da se dogodi, i dalje postoji jaz između reči koje izgovaramo i stvarnosti koju te reči treba da stvore.

Kosovo se po svemu sudeći pridržava osnovnih principa Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, kroz mere za poboljšanje rodne zastupljenosti, uspostavljanje institucionalnih mehanizama koji promovišu i obezbeđuju ravnopravnost, podršku obrazovnom i profesionalnom razvoju žena i jačanje njihove ulogu u sektoru bezbednosti.

Šta onda podstiče nedoslednost, a ponekad i licemerje, za stolovima za kojima sede i muškarci i žene, pa ravnopravnost opet ostaje nepotpuna?

Kako da budemo primer kroz agendu Žene, mir i bezbednost?

Žene na Kosovu su dosledno pokazivale svoju odlučnost da budu deo procesa koji vodi ka miru i bezbednosti. Njihov aktivizam datira iz prelomnog perioda i bilo bi nepravедno ne istaknuti njihovu hrabrost i otpornost. Prema rečima Nadžije Bućinca, bilo je hladno jutro 16. marta 1998. godine kada je grupa žena krenula da skandira „Hleb za Drenicu“ kao odgovor na glad koja je mnoge ostavila bez hrane, vode ili skloništa. Usred zvuka plača stajale su žene čija upornost se nije mogla slomiti.

U mnogim aspektima ovo je bilo otelotvorenje osnovnih principa agende Žene, mir i bezbednost, pokazujući da održivi mir ne može postojati bez ženskog liderstva i mobilizacije zajednice. Ovo je bio kritičan trenutak, kako je istakla Aferdita Saraćini Keljmendi, kada su Albanke sa Kosova pronalazile svoj glas, odlučne da se čuju prevazilazeći stranačke linije i stare podele.

Već više od dve decenije Kosovo teži napretku, zahvaljujući posvećenosti aktivistkinja, ženskih organizacija i građanki koje su neumorno probijale debele, guste slojeve patrijarhalnih normi i stereotipa. Danas se mi, mlade žene sa Kosova, osećamo ohrabrene i inspirisane našim koleginicama liderkama, koje utiru put i teraju nas da se pitamo kako je to biti ona koja donosi odluke i oblikuje promene za sebe i druge.

Na nedavnoj konferenciji britanski ambasador je podelio primer koji mi se urezao u sećanje. Rekao je da često govorimo o izazovima žena u smislu staklenog plafona — ali staklo se može razbiti. Prava prepreka, kazao je, više liči na ledeni plafon: on puca, topi se na nekim mestima, ali nikada u potpunosti ne nestaje. Ostaje tu, vidljiv oku, priznat u rečima, ali prečesto netaknut delovanjem. Njegove reči bile su oštar podsetnik da naš posao još nije završen, ma koliko daleko stigle.

Upravo sada, dok ovo pišem, održavaju se lokalni izbori. Svaki kandidat predstavlja izvor nade za moju Prištinu, gde sam odrasla, i za druge gradove u kojima ste možda i vi odrasli. Nadala sam se da će se broj žena koje će se ove godine kandidovati povećati, i na neki način, možda i jeste, jer se trenutno najmanje 20 žena kandiduje za predsednice opština.

Kao što ističe Medina Brahaj, predsednica Skupštine opštine Štimlje, žene u politici često se suočavaju sa teretom dvostrukog dokazivanja, radeći više od muškaraca samo da bi zaslužile isto poštovanje i priznanje.

Ona i dalje ističe veoma važnu poentu, da bez obzira na sve, žene na pozicijama odlučivanja imaju odgovornost da budu primer devojkama i ženama.

Ali zašto je toliko važno da žene na pozicijama moći preuzmu tu odgovornost?

Prisustvo uzora može se prenositi kroz generacije, oblikujući način na koji drugi zamišljaju šta je moguće. Sociolog Robert Merton je jednom napisao da je naš osećaj sopstvenog „ja“ neodvojiv od grupa kojima pripadamo. Ovi društveni krugovi nam daju smisao, pripadnost i tiho zadovoljstvo što smo deo nečega većeg od nas samih. U ljudskoj je prirodi da to traži, da budu viđeni, da pripadaju, da teže.

Jeste li čuli za „Skalin efekat“?

Dana Skali, naučnica iz serije „Dosije X“, inspirisala je hiljade žena da krenu putem nauke i tehnologije. Razbila je stereotip o pasivnoj ženskoj figuri zamenivši ga inteligencijom, hrabrošću i razumom - osobinama koje su odjeknule među ženama koje su retko sebe videle prikazane na taj način.

U junu 2016. godine, Hilari Klinton je postala prva žena u američkoj istoriji nominovana za predsednicu. U jednom tvitu je napisala:

„Svakoj devojčici koja sanja velike snove: Da, možeš biti šta god želiš - čak i predsednica. Ovo veće je za tebe.“

Bio je to snažan primer uzora, koji je zapalio iskru interesovanja za politiku među mladim ženama.

Širli Čizom, prva Afroamerikanka u Kongresu (1968), rekla je:

Ako vam ne daju mesto za stolom, ponesite stolicu na sklapanje.

I na Kosovu su dve žene stale na funkciju predsednice, što je podsetnik da zastupljenost nije simbolična, već transformativna. Ne mogu da ignorišem činjenicu da iako izložene raznim vidovima mizoginije i ponižavanja, naročito digitalnim u poslednje vreme, političarke ipak vode, predstavljaju se u medijima i aktivno komuniciraju sa građanima kako bi podigle svest i stvorile prilike kroz kolektivno delovanje.

„Kada se rodna ravnopravnost promoviše i neguje unutar političkih partija kao demokratska vrednost, ženama je znatno lakše da napreduju u politici i doprinesu procesima donošenja odluka“
— Atifete Jahjaga (bivša predsednica Kosova).

Zaista duboko pitanje postavili su kosovski Centar za rodne studije, Mreža žena Kosova i QIKA:

Koliko puta se o rodnoj ravnopravnosti govori u politici, posebno u ovom izbornom periodu?

Uprkos svom značaju, rodna ravnopravnost ostaje više slogan nego stvarni prioritet u političkim programima na Kosovu.

Izveštaj KGSC o izborima iz 2025. godine pokazao je da se rodna ravnopravnost jedva pojavljuje u stranačkim programima — LDK je spominje samo četiri puta na 248 stranica, dok je drugi spominju jednom ili nijednom.

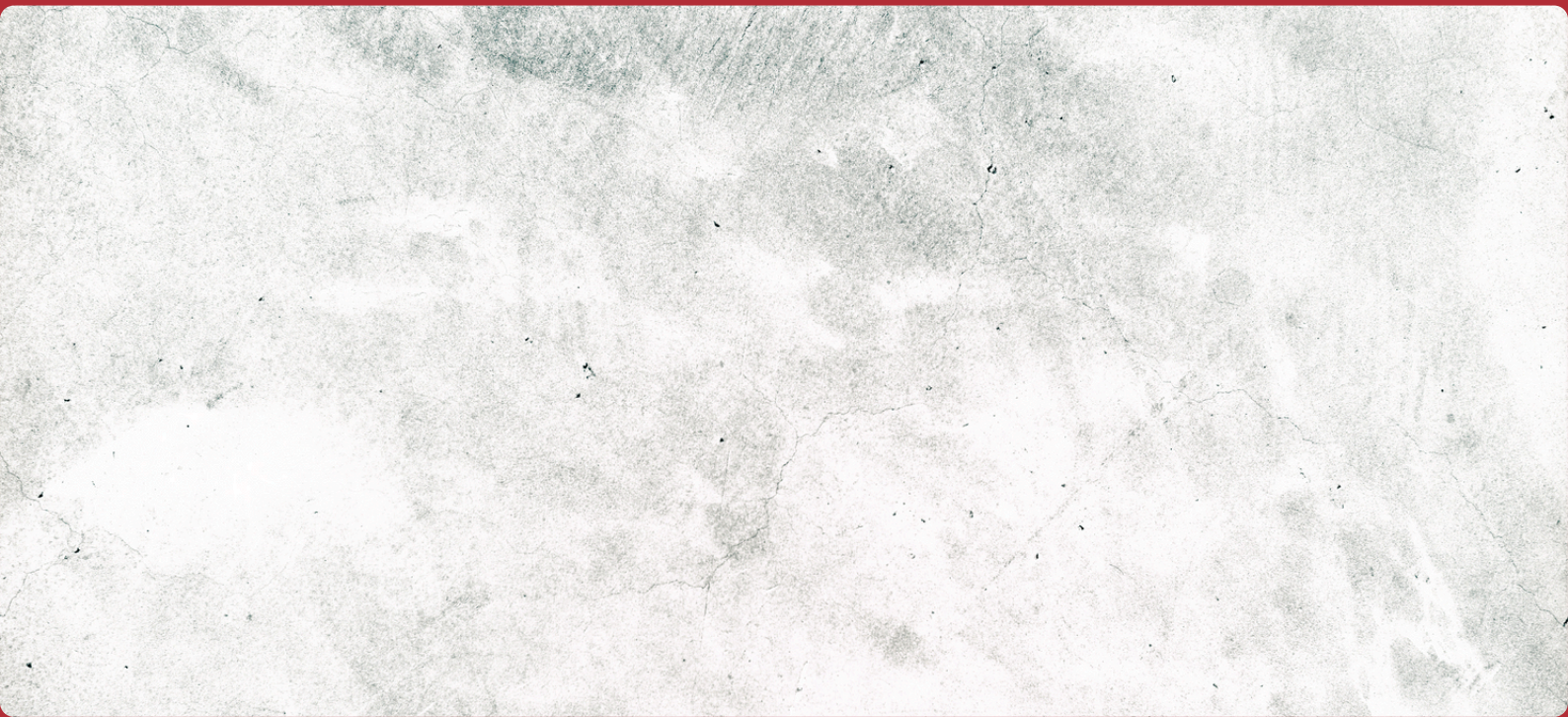
Ovo pokazuje da političke partije na Kosovu često tretiraju rodnu ravnopravnost ne kao centralni princip, već kao sekundarno pitanje, ponekad ga koristeći instrumentalno u izborne svrhe. Bez jasne i strukturirane programske obaveze koja rodnu ravnopravnost uokviruje kao ustavni princip, malo je verovatno da će javne politike pravedno ili delotvorno odgovoriti na potrebe i iskustva žena.

Stoga su političke partije dužne da tretiraju rodnu ravnopravnost kao istinsku obavezu, a ne samo kao simboličnu referencu koja se koristi za privlačenje javnosti, umesto da se postavi kao prioritet. Zato mi kao građanke i građani treba da zahtevamo više, umesto da prihvatamo obećanja data usput.

Koncept žene, mir i bezbednosti još uvek nije utkan u svaki grad, selo ili naselje na Kosovu. Zato moramo da naučimo da se snalazimo u društvenim očekivanjima, a da pritom ne postanemo žrtve grubih ruku ove patrijarhalne hijerarhije, jer sa svakim glasom koji odbija da bude ućutkan napredak se nastavlja.

Iako izazovi i dalje postoje, put žena na Kosovu od hrabrih glasova na ulicama do liderki u politici, institucijama i civilnom društvu danas, dokaz je istinske otpornosti i odlučnosti. Na daljem putu, naši uzori će nas podsećati da prizori žena koje zauzimaju svoj prostor inspirišu mlade devojkice i žene da se nikada ne povlače i da uvek teže višem.

Ovo nije kraj već nastavak. Društvo izgrađeno na jednakosti, gde mlade devojkice i žene mogu voditi i gde njihov glas može da se čuje, počinje onda kada okrugli stolovi postanu prostori iskrenosti, a ne simboličke.

Koja si ti pionirka u agendi ŽMB?

ODGOVORI NA PITANJA I OTKRIJ KOJA TI ULOGA NAJBOLJE ODGOVARA U SVETU ŽENE, MIR I BEZBEDNOST.

Q1. NA MIROVNIM PREGOVORIMA, TI...

- a) Staraš se da svi za stolom imaju pravo glasa.
- b) Vodiš beleške i pretvarate ih u konkretne predloge.
- c) Deliš priče onih koji su pogođeni kako bi razgovori bili bazirani na stvarnoj slici.
- d) Razmišljaš o tome kako privući više žena u prostoriju.

Q2. KADA SE SUOČIŠ SA NEPRAVDOM, OBIČNO...

- a) Posreduješ između strana i tražiš zajednički jezik.
- b) Istražuješ problem i pripremaš snažne preporuke.
- c) Okupljaš ljude putem zagovaranja ili protesta.
- d) Radiš iza kulisa kako bi uticala na lidere i institucije.

Q3. TVOJ OMILJENI „ALAT“ ZA IZGRADNJU MIRA JE...

- a) Dijalog.
- b) Podaci.
- c) Pripovedanje.
- d) Strategija.

Q4. KADA BI MOGLA DA UPOZNAŠ JEDNU SVETSKU LIČNOST, TO BI BIO/BILA...

- a) Medijator iz naroda koji je rešio lokalni sukob.
- b) Pregovarač UN-a koji je oblikovao mirovni sporazum.
- c) Aktivista koji je predvodio protesni pokret.
- d) Kreator politike koji je doneo revolucionarno zakonodavstvo.

Q5. U GRUPNIM PROJEKTIMA, PRIJATELJI TE OBIČNO ZOVU...

- a) Mirotvorkinom.
- b) Organizatorkom.
- c) Glaskinom.
- d) Planerkom.

Q6. MOTO KOJI TI NAJVIŠE LEŽI JE...

- a) „Mir počinje slušanjem.“
- b) „Znanje je moć.“
- c) „Tišina nije opcija.“
- d) „Promena zahteva plan.“

Rezultati

UGLAVNOM POD A) → POSREDNICA

USPEVAŠ U POVEZIVANJU LJUDI, SMIRIVANJU NAPETOSTI I STVARANJU PROSTORA ZA DIJALOG. BLISTAŠ KADA SUKOB PRETVORIŠ U RAZGOVOR.

UGLAVNOM POD B) → ANALITIČARKA

DONOSIŠ JASNOĆU ČINJENICAMA, ISTRAŽIVANJIMA I POLITIKAMA ZASNOVANIM NA ČINJENICAMA KOJE OBLIKUJU TRAJNE PROMENE. VIDIŠ DETALJE KOJI SU DRUGIMA PROMAKLI.

UGLAVNOM POD C) → ADVOKATICA

POJAČAVAŠ GLASOVE KOJI SE NE ČUJU I INSPIRIŠEŠ NA AKCIJU KROZ SNAŽNE PRIČE. TVOJA STRAST POKREĆE POKRETE.

UGLAVNOM POD D) → STRATEŠKINJA

RAZMIŠLJAŠ DUGOROČNO I DIZAJNIRAŠ OKVIRE KOJI OTVARAJU VRATA ŽENAMA U MIROVNIM PROCESIMA. ZNAŠ DA PROMENA ZAHTEVA STRUKTURU.

Moja ŽMB zakletva

U SRCU AGENDE ŽENE, MIR I BEZBEDNOST LEŽI UVERENJE DA MIR NE GRADE SAMO INSTITUCIJE, VEĆ SVAKA OD NAS. SVAKA AKCIJA, VELIKA ILI MALA, MOŽE STVORITI BEZBEDNIJA, PRAVEDNIJA I INKLUZIVNIJA DRUŠTVA.

OVAJ PROSTOR TE POZIVA DA RAZMISLIŠ O SVOJOJ ULOZI I NAPIŠEŠ LIČNU ZAKLETVU. ONA MOŽE BITI NEŠTO JEDNOSTAVNO, KAO ŠTO JE PODIZANJE GLASA PROTIV NEPRAVDE, ILI AMBICIOZNO, KAO ŠTO JE PREDVOĐENJE PROMENA U TVOJOJ ZAJEDNICI.

ŠTA GOD DA NAPIŠEŠ, NEKA TE TO PODSETI DA MIR POČINJE OD TEBE I DA POSTAJE JAČI KADA GA DELI MNOGO LJUDI.

ZAKLINJEM SE DA ĆU...

Tvoja zakletva je korak ka izgradnji bezbednijeg, pravednijeg i mirnijeg sveta.

